

והוינן בה: מני מתניתין?

אי רבי מאיר היא — הא לית ליה לרבי מאיר את הכלל ש"מכלל לאו אתה שומע א-ד הן!

ואלא שמא תאמר, משנתנו בשיטת רבי יהודה היא —

אי אפשר לומר כך, כי אם כן היינו רישא! הרי נשנו כבר הדברים האלה במשנה בפרק הקודם [י בן], "לחולין שאוכל לך — הרי זה נדר בקרבן", ולמה היה צריך כאן התנא לחזור ולשנות שוב את דברי רבי יהודה אלו.

ומשנינן: אידי, אגב דקתני במשנתנו כבשר חזיר, כעבודת כוכבים, מותר, מפני שאינו מתפיס בדבר הנדור, להכי קתני גם דין האומר חולין.

רבינא אמר תירוץ אחר לשם מה שנה התנא כאן "חולין" —

לפי שהתכוון התנא לחדש שאין כאן צורך להשאל על הנדר כמו שצריך להשאל עליו בסיפא, והכי קתני:

ואלו מותרין לגמרי כחולין, ואינם צריכים

להשאל על נדרו, לא יהיו פותחים לו פתח בכבוד אמו, לשאול אותו "אילו היית יודע שהתפסה באמך אינה לכבודה לא היית נודר", וכמו שמחמירים שלא להזדקק לפתח של כבוד אבא ואמא בנדר דאורייתא.

אלא, יהיו פותחין לו פתח ממקום אחר, דהיינו, ימצאו סיבה אחרת לתלות בה, שאילו היה יודע אותה הוא לא היה נודר — כדי להתיר את נדרו.

וכל עוד לא נשאל על נדרו, היא אסורה עליו, כדי שלא יקל ראשו לכך.

גמרא:

מדייקת הגמרא מלשון משנתנו, שפתחה ואמרה "ואלו מותרים — חולין שאוכל לך", שהוא דבר שאין בו כל חידוש, ובהכרח שכוונת משנתנו היא לבוא וללמד:

טעמא שהם מותרים, היות דאמר "חולין שאוכל לך".

הא אם אמר "לחולין שאוכל לך", בפת"ח מתחת ללמ"ד — משמע "לא לחולין ליהוי — אלא קרבן", והרי אלו אסורים.

בדבר הנדור.

והר"ן בדף יב א ביאר, שהיות והתרומה והחלה מותרים באכילה לכהנים, ואסורים באכילה רק לישראלים, הרי זה ראייה שאיסור הזרות הוא דין תורה, ואינו מחמת דיבורו. כי המפריש אותן, בהקדישו את התרומה והחלה, לא חילק בדיבורו בין כהנים לישראלים. ולדבריו, גם המתפיס בחזה ושוק לא חל

נדרו, לפי שהוא הקדיש את הקרבן ואסרו באכילה לכולם, ורק דין תורה הוא שזריקת הדם מתרת את איסור הקרבן, ומתירה את אכילת החזה והשוק לכהנים ולא לישראלים, ואת הבשר גם לישראלים.

ולכן אין איסור אכילתם לזרים של החזה והשוק נחשב כדבר הנדור, כי מבחינת נדרו, אין הבדל בין כהנים לישראלים.

להשאל על נדרם — המתפיס כבשר חזיר, כעבודת כוכבים.

אבל האומר לאשתו "הרי את עלי כאמא", צריך להשאל, מדרבנן, על נדרו, ופותחין לו פתח ממקום אחר, כדי שלא ייקל ראשו בנדרים.

והוינן בה: ואי לא תנא חולין, האם הוה אמינא שגם האומר כבשר חזיר בעי שאלה?

ומי איכא לאסוקי על דעתא הכי?! וכי יתכן להעלות זאת על הדעת?

הא, והרי מדקתני סיפא: האומר לאשתו הרי את עלי כאימא — פותחין לו פתח ממקום אחר, מכלל זה אתה למד, דרישא — לא בעיא שאלה!

אלא מחזורתא, שחולין — ממילא נסבה.

ועתה מבאר את מקור הדין שרק אם מתפיסים בדבר הנדר חל הנדר —

מנחני מילי? —

אמר קרא: [במדבר ל] "איש כי ידור נדר לח".

מכפל הלשון "ידור נדר", אתה למד שאין אפשרות להתפיס בנדר — עד שידור, שיתפיס, בדבר הנדר. (1)

והוינן בה: אי הכי, שמ"ידור נדר" אתה למד זאת, אפילו המתפיס בדבר האסור נמי יחול נדרו!

דהא גם באיסור כתיב לשון כפול, המלמד

על התפסה — שנאמר "לאסור איסר על נפשו"!

ומשנינן: אין ללמוד התפסה בדבר האסור מדברי הכתוב הזה, כי "לאסור איסר", מבעי ליה — לבדתניא:

דתניא: איזוהו איסר האמור בתורה: האומר שלא אוכל בשר ביום זה כיום שמת בו אביו, שהיא התפסה בדבר הנדר.

שנינו במשנה: האומר לאשתו הרי את עלי כאימא, צריך להשאל עליו, ופותחים לו פתח ממקום אחר.

ורמיננהו סתירה לכך מברייתא אחרת:

דתניא: האומר "הרי את עלי כבשר אימא, דהיינו, דבר זה אסור עלי כבשר אמי, כבשר אחותי, בערלה, וככלאי הכרם" — לא אמר כלום!

אמר תירץ אביי: אמנם לא אמר כלום מדאורייתא, ואולם, צריך הוא שאלה מדרבנן.

רבא אמר: הא שלא אמר כלום הוא בתלמודי חכמים, שאין לחשוש שיבואו לידי מכשול אם לא יצטרכו לבוא ולהשאל.

הא, משנתנו מדברת בעם הארץ.

וראיה לדברי:

והתניא: הנדר בתורה — לא אמר כלום.

ואמר על כך רבי יוחנן: וצריך שאלה להכמ.

1. עיין בהקדמה ביאור הענין, האם צריך לידור בדבר הנדר, או שאם בא להתפיס, עליו להתפיס בדבר הנדר ולא בדבר האסור.

ואמר רב נחמן: ותלמיד חכם – אינו צריך שאלה!

י-ב בברייתא להלן, העוסקת במי שנדר בתורה, נחלקו רבותינו האם היא מדברת בנדר, או בשבועה.

המחלוקת ביניהם היא עקרונית, האם ניתן להתפיס נדר של אדם בנדר ובאיסור או בקרבנות האמורים בתורה, או שמא לא תיתכן התפסה אלא בדברים שנעשו, ולא בדברים הכתובים בתורה.

הראשונים [הריטב"א והר"ן] הסוברים שלא ניתן להתפיס נדר במה שכתוב בתורה, מעמידים את הברייתא בשבועה, שמאמת האדם את דבריו בכך שהוא נשבע בתורה.⁽¹⁾

הביאור בברייתא להלן, נכתב על פי הר"ן והרא"ש, המעמידים אותה בנשבע ולא במתפיס בנדר.

ונאמרו בברייתא שלשה דברים, ברישא, במציעתא, ובסיפא.

תניא:

א. רישא:

הנודר ב"תורה", שהיה ספר תורה לפניו, ואמר "בזו התורה שאעשה, או שלא אעשה, דבר פלוני" – לא אמר כלום, כיון שהוא נשבע בגוילין.

ב. מציעתא:

אך אם נדר במה שכתוב בה – דבריו קיימין, כיון שהוא נשבע בשם ה' שבתורה.⁽²⁾

ג. סיפא:

ואם אמר "בה ובמה שכתוב בה" – דבריו קיימין, והרי זאת שבועה.

ודנה הגמרא בלשון הברייתא:

קתני במציעתא "במה שכתוב בה" – דבריו קיימין".

ואם כן, מדוע הוסיף התנא לומר בסיפא "בה, ובמה שכתוב בה"?

וכי צריך למימר שאם אמר זאת דבריו קיימים?

אמר רב נחמן: לא קשיא.

כך היא משמעות הברייתא:

הרישא של הברייתא והמציעתא מדברות במי שנקט ספר תורה בידו.

ולכן ברישא שהוא נשבע בה, אין דבריו קיימים היות והוא נשבע בגוילים.

ובמציעתא, שהוא נשבע במה שכתוב בה, דבריו קיימים, מפני שנשבע, בעודו מחזיק בה בידו, בשם ה' הכתוב בה.

1. אך הר"ן כתב שהבבלי מעמיד זאת בשבועה והירושלמי מעמיד בנדר, אך גם לבבלי הוא הדין בנדר.

2. ולפי הראשונים המעמידים את הברייתא במתפיס בנדר, הרי זה נדר היות וכתובים בתורה קרבנות, והוא מתפיס בהם נדרו. ירושלמי, פרק א הלכה ג, הביאוהו הרמב"ן